

KITTILÄN KOULUTOIMEN SUUNNITELMA OPPILAIDEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ

KITTILÄN KOULUTOIMEN SUUNNITELMA OPPILAIDEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ.....	1
1 KOULUKIUUSAAMISEN EHKÄISEMINEN KITTILÄN KOULUTOIMESSA	3
1.1 Kiusaamisen määritelmä	3
1.2 Kiusaamisen ehkäiseminen	3
1.2.1 KiVA Koulu	4
1.3 Toiminta kiusaamistilanteissa	5
2 VÄKIVALLAN JA AGGRESSIIVISEN KÄYTTÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN.....	5
3 HÄIRINNÄN EHKÄISEMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN.....	7
3.1 Häirinnän määritelmä	7
3.2 Häirinnän ehkäiseminen	8
3.3 Häirintään puuttuminen	8
4 YHTEYDENOTTOTAVAT KOTIIN JA YHTEISTYÖ	8
5 YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA	9
6 SUUNNITELMASTA TIEDOTTAMINEN JA PEREHDYTTÄMINEN.....	9
7 SUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN, TOTEUTUMISEN SEURANTA, SEURANTAAN LIITTYVÄ KIRJAAMINEN JA ARVIOINTI.....	9

1 KOULUKIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN KITTILÄN KOULUTOIMESSA

Oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Kaikilla koulun aikuisilla on velvollisuus toimia kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän estämiseksi ja vähentämiseksi.

1.1 Kiusaamisen määritelmä

Kun yksi tai useampi ihminen toistuvasti ja pidemmän ajan kuluessa kohdistaa tietoista ja aktiivista kielteistä käytöstä yhtä tai useampia kohtaan tai sulkee heidät pois joukosta.

Kaikki koulussa tapahtuva aggressiivinen käyttäytyminen ei ole koulukiusaamista. Kiusaamisena pidetään sitä, kun yksi ja sama oppilas joutuu toistuvasti ja systemaattisesti toisten tahallisen ja kielteisen toiminnan kohteeksi. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään haittaamaan tai vahingoittamaan tai aiheuttamaan pahaa mieltä jollekin toiselle. Koulussa tapahtunut kiusaaminen voi jatkua myös kouluajan ulkopuolella esimerkiksi digitaalisissa ympäristöissä tai vapaa-ajalla tapahtuva kiusaaminen voi näkyä koulussa. On huomattava, että myös opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva voi joutua kiusaamisen kohteeksi.

Kiusaamista on esimerkiksi

- tavaroiden piilottelu tai luvatta ottaminen.
- hakkaaminen, tyrkkiminen, potkiminen, nipistely, maahan kaataminen, kamppaaminen, tukasta vetäminen ja kaikki muu käsiksi käyminen eli fyysinen kiusaaminen. Kiusaamiseksi luokitellaan myös väkivalta, joka naamioidaan urheiluksi tai leikiksi.
- pilkkaaminen, haukkuminen, lällätys, ilkkuva matkiminen, toisen ulkomuodon tai tekemisten epäasiallinen kommentoiminen, kikattelu, pilkallinen nauru, loukkaavat tai vihamieliset viestit.
- pelottelu, uhkailu, pettäminen, perättömien tietojen levittäminen eli sanallinen kiusaaminen, kuvien tai videoiden luvaton jakaminen ja valeprofiilien luominen.
- toisen yllyttäminen yhtä vastaan, yksin jättäminen tai leikeistä pois jättäminen ilman syytä, ryhmästä eristäminen tai poissulkeminen, ilmeily, huokailu, merkitsevien silmäysten vaihtaminen jonkun kanssa, toisen kohtelemisen kuin ilmaa eli hiljainen kiusaaminen.

Monet kiusaamisen muodot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkit.

1.2 Kiusaamisen ehkäiseminen

Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Koulussa vahvistetaan läpi lukuvuoden kiusaamisen vastaisia asenteita. Oppilaita ja koteja tiedotetaan koulun järjestyssäännöistä ja kiusaamiseen liittyvistä käytänteistä aina kouluvuoden alussa.

Kouluissa toteutetaan KiVa Koulu -ohjelmaa systemaattisesti sekä harjoitellaan tunne- ja kaveritaitoja. Luokissa luokanvalvoja/ryhmänohjaaja, opettajat ja opiskeluhoollon henkilöstö käsittelevät kiusaamiseen liittyviä teemoja lukuvuoden aikana. KiVa-oppitunnit kuuluvat vuosiluokille 1, 4 ja 7. Ryhmytymiseen panostetaan erityisesti lukuvuoden alussa ja uusien oppilaiden tullessa kouluun. Tunnetaitojen vahvistaminen lisää psykologista turvallisuutta ja ehkäisee konfliktien eskaloitumista. Yhteistyötä tehdään opiskeluhoollon henkilöstön ja koulunuorisotyön kanssa.

1.2.1 KiVa Koulu

Koulumme ovat olleet syksystä 2009 alkaen mukana valtakunnallisessa KiVa Koulu -ohjelmassa, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä ja vähentää koulukiusaamista. KiVa Koulu on opetusministeriön rahoituksella Turun yliopistossa kehitetty toimenpideohjelma, jonka on todettu vähentävän kiusaamista ja lisäävän kouluhyvinvointia. KiVa on lyhenne sanoista Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava. Jokaisessa oppilaitoksessa toimii KiVa-tiimi, jonka tehtävänä on yhdessä opettajan kanssa puuttua koulussa esiintyviin kiusaamistapauksiin. Yksittäiset riidat ja konfliktit selvitetään koulussa keskustelemalla. Mikäli kyseessä on toistuva kiusaaminen, asia viedään KiVa-tiimiin käsiteltäväksi. KiVa Koulu -ohjelmaan voit tutustua sivuilla www.kivakoulu.fi.

1.2.2 VERSO - Vertaissovittelu

Kouluille ja oppilaitoksille suunnatussa Verso-toiminnassa koulutetut oppilaat/opiskelijat ja koulun henkilökunnan jäsenet sovittelevat yhteisön jäsenten välisiä riitoja ja konflikteja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Verso-toiminta käytännössä

- Vertaissovittelijat toimivat turvallisen keskustelun mahdollistajina, joilla ei ole valtaa antaa rangaistuksia tai tehdä päätöksiä, vaan he auttavat osapuolia itse löytämään tilanteeseen ratkaisun niin, että konflikti ei enää osapuolten välillä jatku tai toistu.
- Vertaissovittelijat koulutetaan tehtäväänsä, he toimivat pareittain ja heillä on käytössään vertaissovittelijan kortti.
- Vertaissovittelussa sovitellaan mm. nimittelyjä, haukkumisia, ikävää kommentointia kasvotusten, selän takana tai somessa, tönimistä, etuilua, syrjimistä, joka ilmenee niin ettei oteta mukaan leikkiin tai ryhmätehtävään, sekä toisen omaisuuden luvatta käyttämistä tai piilottamista, leikkien ja pelien säännöistä syntyneitä riitoja.
- Vertaissovittelijoiden toimintaa tukee aina VERSO-ohjelman kouluttama vapaaehtoisista henkilökunnan jäsenistä muodostuva Verso-aikuisten tiimi, joka arvioi aina tapauskohtaisesti mikä tilanne ohjataan vertaissovitteluun ja mikä taas tarvitsee koulun muita menettelyjä.
- Mikäli vertaissovittelu ei johda toivottuun tulokseen, ohjataan tapaus aikuisjohtoiseen sovitteluun tai KiVa-käsittelyyn.

1.3 Toiminta kiusaamistilanteissa

Kiusaamiseen puututaan heti ja ensisijaisena vastuuhenkilönä on henkilö, joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana. Kiusaamistilanteessa noudatetaan seuraavia KiVa-toimintamallin ohjeita:

- Kiusaamisesta tiedon saanut aikuinen keskustelee asianosaisten kanssa ja selvittää tilanteen kulun
- Tapahtumat kirjataan KiVa -seulontakaavakkeeseen
- Mikäli kiusaaminen vaikuttaa olevan toistuvaa, ohjataan tapaus KiVa-tiimin selvitettäväksi
- KiVa-tiimi järjestää osapuolten kuulemiset, joissa asia selvitetään. Tavoitteena on, että jokainen kiusaamiseen osallistunut ymmärtää tehneensä väärin. Käsitellyt kiusaamistapaukset kirjataan ja niitä seurataan. Seuranta-ajanjakso päätetään kuulemisten yhteydessä.
- KiVa-tiimi ilmoittaa asiasta huoltajille, luokanopettajalle/-valvojalle ja tilanteen vakavuusasteen mukaan koulukuraattorille jne.
- Suoritetaan asianmukaiset jatkotoimenpiteet

Jos seurannassa havaitaan, että kiusaaminen jatkuu, pyydetään kiusaajan huoltajat tulemaan koululle selvittämään tilannetta tarkemmin ja pohtimaan jatkotoimenpiteitä, esimerkiksi Lapin sovittelutoimiston palveluita. Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojeluilmoituksen ja poliisiin yhteydenoton tarve.

Kiusattu oppilas ohjataan opiskeluhuollon palveluihin aina silloin, kun tilanne aiheuttaa hänelle pelkoa, turvattomuutta, poissaoloja tai muuta hyvinvoinnin heikentymistä. Myös silloin, kun oppilas itse toivoo keskusteluapua tai kun koulun henkilöstö arvioi tuen tarpeen, hänelle järjestetään yhteys opiskeluhuollon ammattilaiseen. Kuraattori, psykologi, koulupsygykkari tai kouluterveydenhoitaja tarjoaa oppilaalle keskustelutukea, arvioi tilanteen ja laatii tarvittaessa yksilöllisen tukisuunnitelman.

Kiusaajaksi todettu tai epäilty oppilas ohjataan opiskeluhuollon piiriin silloin, kun kiusaaminen on toistuvaa tai vakavaa, kun oppilaan käyttäytyminen herättää huolta tai kun hän arvioidaan hyötyvän käyttäytymisen ohjauksesta ja sosiaalisten taitojen vahvistamisesta. Opiskeluhuollon ammattilainen arvioi kiusaajan tuen tarpeen ja suunnittelee yhdessä oppilaan, huoltajien ja koulun henkilöstön kanssa toimenpiteet, joilla varmistetaan kiusaamisen loppuminen ja turvallisen oppimisympäristön palautuminen.

2 VÄKIVALLAN JA AGGRESSIIVISEN KÄYTTÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Aggressiivisella käytöksellä tarkoitetaan toimintaa tai käyttäytymistä, jossa oppilas ilmaisee suuttumusta, turhautumista tai hallitsematonta tunnekuohua tavalla, joka kohdistuu itseensä, toisiin henkilöihin tai

ympäristöön. Aggressiivinen käytös voi olla sanallista, ei-sanallista tai fyysisesti uhkaavaa. Aggressiivista käytöstä voivat olla esimerkiksi kiihtynyt tai uhkaava puhe, huutaminen, uhkailu, esineiden paiskominen, pakeneminen tilanteesta tai muu toiminta, joka herättää pelkoa tai huolta tilanteen kärjistymisestä. Aggressiivinen käytös ei välttämättä sisällä suoraa fyysistä vahingoittamista, mutta se lisää väkivallan riskiä ja vaatii koulun henkilöstöltä rauhoittavia ja rajaavia toimenpiteitä.

Väkivallalla tarkoitetaan kaikkea fyysistä, henkistä tai sanallista toimintaa, joka aiheuttaa tai pyrkii aiheuttamaan vahinkoa toiselle henkilölle, itselle tai omaisuudelle. Väkivaltaa voi olla esimerkiksi lyöminen, potkiminen, töniminen, kuristaminen, pureminen, tavaroilla heittäminen, tai muu fyysinen toiminta, joka aiheuttaa kipua tai vaaraa. Myös vakavat uhkaukset, pelottelu, tahallinen vahingonteko ja toistuva, tavoitteellinen satuttaminen luetaan väkivallaksi. Väkivalta edellyttää välitöntä tilanteen hallintaa ja siihen puututaan koulun turvallisuus- ja kriisiohjeiden mukaisesti.

Kittilän koulutoimessa väkivallan ja aggressiivisen käyttäytymisen ehkäisy perustuu varhaiseen puuttumiseen, turvalliseen ja läsnä olevaan vuorovaikutukseen sekä yhteisiin, selkeisiin toimintakäytäntöihin. Tavoitteena on luoda oppimisympäristö, jossa jokainen oppilas ja aikuinen kokee olonsa fyysisesti ja psyykkisesti turvalliseksi. Kouluissa seurataan oppilaiden hyvinvointia jatkuvasti ja mahdollisiin riskitekijöihin, kuten levottomuuteen, uhmakkuuteen, vetäytymiseen tai kiusaamiseen, reagoidaan viivytyksettä. Henkilöstö tekee tiivistä yhteistyötä oppilashuollon kanssa, jotta tuki voidaan suunnata oikea-aikaisesti ja yksilöllisesti.

Arjen käytännöt tukevat väkivallan ehkäisyä. Aikuiset ovat läsnä ja näkyvissä välitunneilla, siirtymissä, ruokailussa ja muissa koulupäivän tilanteissa, joissa valvonnalla on merkitystä. Koululla on yhteiset ja myönteisesti muotoillut käyttäytymissäännöt, jotka käydään läpi säännöllisesti. Oppilaita ohjataan rakentavaan vuorovaikutukseen ja tuetaan myönteistä käyttäytymistä esimerkiksi palkitsevien ja kannustavien toimintatapojen kautta. Koulun oppimisympäristö suunnitellaan siten, että se vähentää konfliktitilanteiden mahdollisuutta, esimerkiksi selkeällä tilajärjestelyllä ja ennakoivalla valvonnalla.

Henkilöstö on perehdytetty mahdollisten uhka- ja väkivaltatilanteiden ennakointiin ja rauhoittamiseen. Koulutukseen sisältyvät esimerkiksi kohtaamisen taidot, haastavan käyttäytymisen ennaltaehkäisy sekä erilaiset de-eskalaatiomenetelmät. Tarvittaessa henkilöstö osaa toimia tilanteissa, joissa fyysinen väliintulo on välttämätöntä, mutta sitä käytetään vain silloin, kun on selkeä tarve estää välitön vahinko ja toimitaan koulun turvallisuusohjeiden mukaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on keskeinen osa ennaltaehkäisyä. Heille kerrotaan koulun toimintamalleista ja tilanteista keskustellaan aina varhaisessa vaiheessa, mikäli oppilaan käyttäytymisessä tai koulunkäynnissä havaitaan huolta herättäviä muutoksia. Oppilashuollolla on tärkeä rooli sekä yksittäisen oppilaan että koko ryhmän hyvinvoinnin tukemisessa. Oppilashuolto tarjoaa matalan kynnyksen

palveluita, toteuttaa tunnetaitotyöskentelyä ja osallistuu jatkotoimien suunnitteluun silloin, kun tukea tarvitaan.

Mahdolliset väkivalta- ja uhkatilanteet dokumentoidaan ja jälkikäteen käydään läpi kaikkien osapuolten kanssa. Jälkikäsitteilyn tavoitteena on varmistaa, että oppilas saa tarvitsemansa tuen ja että tilanteesta opitaan. Koulut arvioivat vuosittain turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä käytäntöjä sekä keräävät palautetta henkilöstöltä, oppilailta ja huoltajilta. Arvioinnin perusteella toimintatapoja kehitetään edelleen.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus määrätä häiritsevä opiskelija poistumaan luokasta tai muusta tilasta, jossa järjestetään opetusta taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta. Rehtori ja opettaja voivat opiskelijaa poistaessaan käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai häirinnän vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. (POL 36 b § 2003) Kun oppilas poistetaan opetustilasta, hänet ohjataan valvottuun tilaan ja oppilaan huoltajaa informoidaan tilanteesta mahdollisimman pian. Oppilaan huoltajalle ilmoitetaan myös, jos tilanne vaatii oppilaan opetuksen epäämistä eli oppilaan lähettämistä loppupäivän ajaksi kotiin. Voimakeinojen käyttö on aina kirjattava ja kirjaus toimitettava rehtorille, joka arkistoi selostuksen.

3 HÄIRINNÄN EHKÄISEMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN

3.1 Häirinnän määritelmä

Sukupuolista häirintää on ei-toivottu huomio, joka liittyy sukupuoleen, esimerkiksi halventava tai alentava puhe toisen sukupuolesta, sukupuoleen liittyvä kiusaaminen, teot, jotka saavat tunteen itsensä noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi.

Seksuaalista häirintää on muun muassa vihjailu ja seksuaalisesti värittyneet vitsit, sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat puheet ja kysymykset. Ehdottelu, vaatiminen ja fyysinen koskeminen sekä seksuaalirikokset, kuten raiskaus tai sen yritys, ovat seksuaalista häirintää. Häirintä voi tapahtua myös puhelimen ja netin välityksellä. Sukupuolinen huomio muuttuu häirinnäksi silloin, kun sitä jatketaan, vaikka huomion kohde ilmaisisi sen olevan epämiellyttävää. Seksuaalista häirintää ei hyväksytä ja asiaan puututaan välittömästi.

Jokaisella on oikeus ihmisarvon loukkaamattomuuteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Loukkaavaa käytöstä ei koulussamme hyväksytä, vaan siihen puututaan välittömästi. Loukkaavana käytöksenä pidetään mm. nimittelyä, kieltäytymistä työskentelemästä toisen kanssa, eristämistä ja toisen henkilön vähättelemistä. Rasististen viestien lähettäminen on erittäin loukkaavaa käytöstä. Jatkuvasta rasistisesta toiminnasta koulu tekee ilmoituksen poliisille. Rasistiset merkit ja eleet ovat kiellettyjä koulussa. Niitä ei saa tehdä eikä esittää koulussa.

3.2 Häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- Jokaisessa luokassa keskustellaan häirintään liittyvistä asioista.
- Erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen kouluun.
- KiVa-ohjelman yhtenä tavoitteena on häirinnän ehkäiseminen.

3.3 Häirintään puuttuminen

Seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan häirintään puututaan viivytyksettä sen tultua oppilaitoksen tietoon. Ensisijaisena vastuuhenkilönä on henkilö, joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana.

- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku
- Kirjataan tapahtumat
- Järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa, jos sopimus ei pidä
- Sovitaan seurannasta
- Ilmoitetaan asiasta huoltajalle, luokanopettajalle/-valvojalle/ryhmänohjaajalle ja vakavuusasteen mukaan koulukuraattorille jne.
- Suoritetaan asianmukaiset jatkotoimenpiteet
- Opettaja / koulukuraattori huolehtii, että sekä uhri että tekijä saavat tarvitsemansa tuen
- Seurataan, toistuuko tilanne. Jos tilanne toistuu, pyydetään kiusaajan huoltajat tulemaan koululle selvittämään tilannetta ja pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi. Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.

4 YHTEYDENOTTOTAVAT KOTIIN JA YHTEISTYÖ

Koteja kannustetaan ottamaan yhteyttä koulun henkilökuntaan välittömästi, kun koti saa tietää ei-toivotusta käyttäytymisestä. Koulun henkilökunta on velvollinen pitämään oppilaiden huoltajat ajan tasalla koulussa sattuneista oppilasta koskevista selvittelyistä. Yhteydenottokanavat ovat puhelin ja oppilastietojärjestelmän viestintäkanava. Koulun henkilökunnan on muistettava tiedottamiseen liittyvät salassapitosäädökset.

Kiusaamistapausta käsitelleen henkilökunnan jäsenen pitää ilmoittaa huoltajalle kirjallisesti, ketkä kiusasivat ja ketä kiusattiin. Ilmoituksessa kerrotaan selkeästi, mitä on tapahtunut, ketkä ovat olleet mukana ja mihin tieto perustuu. Kenenkään yhteystietoja ei saa antaa ilman erillistä lupaa. Myös

arkaluonteiset tiedot, kuten terveydentila, on pidettävä salassa. Huoltajille voi kertoa, mitä seuraamuksia asiassa on määrätty, miten asiaa on koulussa selvitetty ja miten käsittely jatkuu. Lisäksi huoltajan pitää tietää, keneltä saa lisätietoja ja kehen voi olla yhteydessä.

Koulu- ja kotimatkat eivät ole koulun toimintaa, siksi koulun kurinpitotoimet eivät ulotu matkalla tapahtuneisiin tilanteisiin. Opettajien ja rehtorien pitää kuitenkin ilmoittaa tapahtuneesta oppilaan huoltajille.

5 YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA

Koulu tekee väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätilanteiden ehkäisemiseksi yhteistyötä viranomaisten kanssa. Esimerkiksi koulupoliisia pyydetään säännöllisesti kouluun puhumaan oppilaille aiheeseen liittyvistä teemoista. Yhteistyötä tehdään myös kiusaamistilanteiden hoidossa erityisesti väkivaltatilanteissa, jolloin opettajan tai rehtorin on oltava yhteydessä poliisiin. Lastensuojelulain mukaan poliisille pitää ilmoittaa, kun on syytä epäillä esimerkiksi seksuaalirikosta tai pahoinpitelyä.

6 SUUNNITELMASTA TIEDOTTAMINEN JA PEREHDYTTÄMINEN

Lukuvuoden alussa oppilaitoksen henkilökunta perehtyy suunnitelmaan ja suunnitelmasta tiedotetaan oppilaita ja huoltajia. Tiedottamisesta huolehtii rehtori. Suunnitelma on luettavissa kunnan kotisivuilla sekä oppilaitosten omilla verkkosivuilla.

7 SUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN, TOTEUTUMISEN SEURANTA, SEURANTAAN LIITTYVÄ KIRJAAMINEN JA ARVIOINTI

Suunnitelman toteuttamista oppilaitoksessa tarkennetaan lukuvuosisuunnitelmassa ja suunnitelman toimenpiteiden toteutumista seuraa koulun hyvinvointiryhmä. Suunnitelman toteutumisen arvioinnista kunnan tasolla sekä suunnitelman päivittämisestä vastaa opiskeluhuollon ohjausryhmä koulujen hyvinvointiryhmiltä saamansa palautteen avulla.